

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

12(21)

2012

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

**RELIGIJOS ETNOLOGIJA
IR LIAUDIŠKASIS PAMALDUMAS**

Sudarytojas JONAS MARDOSA

**ETHNOLOGY OF RELIGION
AND FOLK RELIGIOSITY**

Edited by JONAS MARDOSA

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Religijos etnologija ir liaudiškasis pamaldumas / Ethnology of Religion and Folk Religiosity

Jonas Mardosa

Įvadas į religijos etnologiją, liaudies religiją ir liaudiškąjį pamaldumą: paradigmų ir tyrimo turinio klausimai	9
Introduction to the Ethnology of Religion, Folk Religion and Folk Piety: Paradigms and Research Content. Summary	27

Halina Bondarenko

Šiuolaikinė ukrainiečių liaudiškojo religingumo transformacija	31
Modern Transformation of Ukrainian Folk Religiosity. Summary	48

Skaidrė Urbonienė

Kryždirbystė išeivijoje: religingumo ir/ar lietuviškumo manifestacija	51
Cross Crafting in Emigration: Manifestation of Religiosity and / or Lithuanian Identity. Summary	72

Jonas Mardosa

Verbos sakralumas ir kasdieniškumas: lytiškumo dimensija	75
Sacred and Profane Aspects of Palm Sunday <i>Verba</i> : the Dimension of Gender. Summary	101

Rimantas Sliužinskas

Mirties kaip miego samprata Klaipėdos krašto evangelikų liuteronų tradicijoje	105
The Understanding of Death as Sleeping in the Evangelic Lutheran Tradition of Klaipėda Region. Summary	120

Aušra Kairaitytė

Bibliinių ir hagiografinių siužetų plėtotė tradiciniame lietuvių folklore	123
The Development of Biblical and Hagiographic Plots in Traditional Lithuanian Folklore. Summary	142

Liudmila A. Tulceva

Sakralusis supimosi universumas rusų agrariniame kalendoriuje	145
The Sacral Universe of the <i>Kachalnoe</i> Day (before St Peter's Fast) in the Russian Agrarian Calendar. Summary	163

Kiti straipsniai / Other articles*Darius Daukšas*

Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas <i>ribinėse zonose</i>	167
<i>Lithuanian Poles: Constructing Ethnic and National Identity in Border Areas.</i>	
Summary	192

Diskusijos / Discussions*Irma Šidiškiene*

Antroponimų ir toponimų topografija etnografiniuose tekstuose: metodologinis požiūris	195
Topography of Anthroponyms and Toponyms in Ethnographic Texts: Methodological Approach. Summary	213

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Pertti J. Anttonen. Tradition through Modernity. Postmodernism and the Nation- State in Folklore Scholarship (<i>Lina Būgienė</i>)	215
Teodoras Lepneris. Prūsų lietuvis. V. Gerulaitienė (pareng.) (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	221
Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose. V. Čiubrinskas (sud.) (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	224
Rasa Čepaitienė. Paveldosauga globaliajame pasaulyje (<i>Vytautas Tumėnas</i>)	228

Konferencijos / Conferences

23-ioji AABS konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ (<i>Auksulė Čepaitienė, Ieva Kripienė</i>)	238
12-oji EASA konferencija Paryžiuje (<i>Vida Savoniakaitė, Vytis Čiubrinskas</i>)	243

Sukaktys / Anniversaries

Venantui Mačiekui – 75-eri (<i>Gražina Kadžytė</i>)	249
---	-----

Sakralusis supimosi universumas rusų agrariniame kalendoriuje

Liudmila A. Tulceva

Sūpynės – labiausiai paplitęs apeiginio užgavėjimo prieš Petrinių pasninką (minimo kitą sekmadienį po Švč. Trejybės) simbolis. Remiantis rusų etnografijos medžiaga, pirmą kartą aptariamos šios temos: sakralusis sūpynių, beržo, orientavimosi į tekančią saulę ryšys; sūpynių saulės simbolika; sūpuoklinių dainų mitopoetiniai vaizdiniai, jų ryšys su meilės lyrika; sūpynių ir sūpuoklinių dainų iniciacinė (iššventinimo) funkcija; sūpynės ir laimingos *dalios* mitologema; derlingumas ir vaisingumas – pagrindiniai agrariniai-produkuojantys užgavėjimo prieš Petrines, kaip *sūpuoklinio* užgavėjimo, kontekstai; sūpynių, kaip materializuoto gyvenimo kelio-dalios vaizdinio, metafizika; sūpynių erdvės stratifikacija šventės ritualinių prasių struktūroje; sakralioji oro stichijos prasmė veikėjui ant sūpynių; oras, sūpynės ir mirusiųjų sielos; sūpynių metafizika švytuoklės, laiko, judėjimo kontekste.

Dr. Liudmila A. Tulceva, Rusijos mokslų akademija, Etnologijos ir antropologijos institutas, Rusų etnologijos skyrius, Ленинский пр. 32-а, 119991 Москва, Rusija, el. paštas: latultseva@mail.ru

Visų Šventųjų diena, kurią Stačiatikių bažnyčia mini kitą sekmadienį po Švč. Trejybės, yra dažniau vadinama *Visų Šventųjų užgavėjimu* arba *užgavėjimu prieš Petrinių pasninką*. Visų Šventųjų užgavėjimas įgavo rusų agrariniame kalendoriuje ypatingą statusą. Tai susiję su tuo, kad laiko požiūriu jis sutampa su vasaros saulėgrįžos ir prasidedančios vasaros laikotarpiu. Todėl sakralioji užgavėjimo prieš Petrinių pasninką geografija atskleidžia rusams būdingus leksinius chrononimus, kuriuos žymintys ženklai suaktualina šiuose chrononimuose slypintį saulėgrįžos laikotarpio erdvės ir laiko žodyną (tezaurą): tai žemės ir augalijos pasaulio kultas, protėvių kultas, paukščių kultas, apeiginiai žaidimai ir vaikštynės, merginų būrimai, pavasario palydėtuvės (įskaitant ritualinių veikėjų – Undinės, Undinės-žirgo, Kostromos, Lakštingalėlės – dalyvavimą figūrų-iškamšų pavidalu). Išvardytas etnokultūrinis paveldas Rusijos žemėlapyje geografiškai jungia teritorijas su šiais labiausiai paplitusiais kalendoriniais chrononimais: *Kiaušininis* (Яшиное), *Sūpuoklinis* (Качальное), *Pievinis* (Луговое), *Dilgėlinis* (Крапивное),

Undininis (*Русальское*). Buvo ir daug kitų lokaliu požiūriu reikšmingų užgavėjimo pavadinimų. Kiekvienas jų atskleidė konkretų apeiginių užgavėjimo simbolių. *Kiaušininis* – įvairūs žaidimai su kiaušiniais, dažytais raudona, geltona, žalia spalva, *Pievinis* – jaunimo vaikštytynės pievose, *Dilgėlinis* – plakimasis dilgėlėmis ir šokinėjimas per dilgėlių laužą, *Undininis* – ritualinės *Undinės ar Undinės-žirgo palydėtuvės* į žieminius rugius, kanapių arba linų lauką.

Vienas iš paplitusių apeiginių užgavėjimo simbolių buvo *sūpynės*.

Sūpynės (*качели, качули, рели* – pietų rusų, *колыхалки* – senosios maskviečių kalbos dialektu) – būtina apeiginė daugelio pavasario švenčių, pradedant Užgavėnėmis, konstrukcija. Tačiau tik užgavėjimas prieš Petrines daugelyje vietų vadintas *sūpuokliniu* (*качальным / качельным*). Tradiciniame kasdieniame gyvenime su daugybe neatidėliotųjų pavasario darbų *sūpynės* laikytos šventine pramoga. *Sūpynės* laukė. Šventinę dieną, pradedant vidurdieniu, pirmieji prie jų susirinkdavo vaikinai ir merginos.

Tradiciją suptis *sūpynėmis*, įsisūpuoti ant beržo šakų, šokinėti ant lentų arba įsisūpuoti kitais būdais reglamentavo vietiniai kalendoriai. Tai buvo susiję su žemės ir žiemkenčių lauko garbinimu. Šis apeiginis reglamentas galiojo iki Šv. Dvasios dienos (ji švenčiama pirmadienį po Švč. Trejybės) imtinai. Todėl pavasario kalendorinį laikotarpį užbaigiantis užgavėjimas prieš Petrines laikytas ir *sūpynių švente*. Šiai dienai paprastai įrenginėtos įvairių rūšių *sūpynės* arba suptasi ant Švč. Trejybės dienai pastatytų *sūpynių*.

Beržiukų sūpynės

Visoje Rusijoje pavasario sūpynių ženklų buvo *sužaliavęs beržas*. Tai paaiškina tu, kad, be tradicinių sūpynių iš karčių, jos įrenginėtos arba ant stiprios beržo šakos, arba tarp dviejų greta augančių beržų. Iš supintų jaunų beržiukų šakų išeidavo „beržiukų sūpynės“. Virves iš 2–3 metrų ilgio *jaunų beržiukų šakų* vijo vedybinio amžiaus sulaukusios merginos. Jos taip pat pynė sūpynėms kanapines (iš kanapių pluošto) virves, *įpindamos į jas beržų šakeles* išsprogusiais lapais. Įsisūpavimas ant beržų šakų buvo viena iš visoje Rusijoje mėgtų vaikų ir paauglių pramogų. Merginų atliekamo beržinių virvių pynimo papročiuose akivaizdus sakralus ryšys tarp mergystės, sūpynių ir baltakamienio beržo, pavasarį švytinčio skaisčiu grožiu. Naujos kartos iš beržo, beržinių virvių ir beržiukų sūpynių ne tik įgaudavo gyvybinių jėgų. Svarbiausia yra tai, kad toks abipusis bendravimas leido priartėti prie tam tikrų pasaulio supratimo paslapčių pradmenų, kur beržo paveikslas – tai sakralinio baltumo, ypatingos sakralinės šviesos simbolis. Jis merginas tarsį apdovanodavo spindinčiu grožiu, o merginų sąjungos buvo sutvirtinamos kūnavimosi papročiuose.

Sūpynių saulės simbolika

Kitas tradicinių sūpynių ypatumas yra tas, kad jos, kaip ir rusiškos trobos langai ir prieangis, statytos nukreipiant į saulę, t. y. *tekančios saulės judėjimo link vidurdienio saulės kryptimi*. Todėl supimasis Petrinių sūpynėmis – tai judėjimas, skrydis ore, prisigėrusiame savito lipnių beržų lapų kvapo, veidu į saulę ir priešais saulę, taip pat pasitinkant saulėgrįžą kaip kalendorinio rato metronomą ir metų pirmosios pusės kalendorinio ciklo piką. Tradicinėje kultūroje *judėjimas ir kelias (kelionė)* priešais *tekančią saulę, į rytus* visuomet asocijuojasi su gyvenimu ir atgimimu. Vadinasi, *sūpynės buvo ir yra pasaulio atsinaujinimo, jo pavasarinio atgimimo ir gyvenimo cikliškumo, saulės, kurios daugėja nuo žiemos link vasaros, simbolis. Beržinės virvės ir šakos įkūnijo įgaunamų gyvybinių jėgų realybę.*

Praktiškai *sūpynių saulės (kurios daugėja artėjant vasarai) simboliką* atskleidė supimosi ratu būdas, kai pakabinamos sūpynės įsupamos taip, kad apsuksa visą ratą vertikaliai apie viršutinį skersinį (sportuojant ant skersinių ši figūra vadinasi *saulė*). Be to, buvo horizontalios *apskritos sūpynės*. Išvadą apie *pavasarinę sūpynių saulės simboliką* patvirtina unikalios ir labai archainės žmonių asociacijos: saulės žaidimą ankstyvą Velykų rytą jie prilygindavo jos, saulės, *supimuisi*. Dėl šios priežasties jie ir patys suposi sūpynėmis. Pavyzdžiui, Permės krašte, Kujedinsko rajone užrašyta informacija: „Kai saulė pateka per Velykas – supasi, todėl per Velykas patys ėjo sūpynėmis po tuopomis“ (Черных 2006: 121).

Sūpynių saulės simbolikos konceptas yra rekonstruojamas ir padedant mitopietiniams *sūpuoklinių dainų* vaizdiniais, turintiems *visatos saulės žirgų* metaforas-kodus. Orlovo gubernijoje, Dmitrovo apskrityje vieną tokių *dainų* atlikdavo visi išvien (visas kaimas eidavo prie sūpynių) kartu su sūpynėmis besisupančiomis merginomis (XX a. pradžia) (Добровольский 1905: 363):

Už girios, girios
 Žirgų piemenukas švilpia – trijų žirgų ieško!
 Pirmasis žirgas – karčiai ratu,
 Antrasis žirgas – žvaigždė kaktoje,
 O trečiasis žirgas – begalinė uodega!
 Karčiai ratu – Nikolajaus žirgas,
 Žvaigždė kaktoje – Volodimiro žirgas,
 Begalinė uodega – Michailo žirgas!¹

¹ За лесом, лесом
 Конюшок свищет – трёх коней ищет!
 Как первый конь – колесом грива,
 Другой конь – во лбу звезда,
 А третий конь – долженный хвост!
 Колесом грива – Николаев конь,
 Во лбу звезда – Володимиров конь,
 Долженный хвост – Михайлов конь!

Kiekvienoje cituoto teksto eilutėje slypi mįslė. Pradėsime nuo pradžios, nuo *žirgų piemenuko* – veikėjo, kuris *sušvilpdamas* (!) kviečia nepaprastus žirgus. Iš šio vaizdinio sužinome apie šios dainos folklorinį mitologinį kontekstą. *Žirgų piemenukas* – tai žirgus prižiūrinčio asmens pagalbininkas, padedantis piemeniui ganyti žirgus naktį. *Piemens* – *žirgų piemens* – *žirgų piemenuko* vaizdinių „sakralumas“ mitologizuotoje tradicinės žemdirbių buities kasdienybėje siekia archaines užslėptas žinias. Remiantis susiklosčiusia tradicija, buvo laikoma, kad piemenys, be daugelio pašaukimų, turi gamtos išminties, žvaigždėto dangaus žemėlapių žinių, žino gebėjimo bendrauti su gyvūnais ir augalais paslaptis. Todėl yra visiškai logiška tokia prielaida: jei *žirgų piemenukas* gano nepaprastus žirgus, kurie yra akivaizdžiai artimi rusų stebuklinių pasakų *išmintingiesiems širmiems, juodbėriams, rusviems* žirgams, jis ir pats turi būti neįprastas veikėjas. Mūsų *žirgų piemenukas* pritinka būti ir epiniu karžygiu, nes, kaip ir daugelis kitų pasakų-epų herojų ant žirgų, sūpuoklinės dainos *žirgų piemenukas* per *tris žirgus* yra susijęs su *saulės judėjimu* bei dangaus ir žemės stichijomis, bet pirmiausia – su vėju.

Kokie tai žirgai? Siūlome rekonstrukciją, atkreipdami dėmesį į žirgų „savininkų“ vardus, kuriuos laikome sakraliaisiais cituoto ritualinio teksto antropomimais-metaforomis.

Pirmasis žirgas – *karčiai ratu*, t. y. žirgas turi tankius, vešlius karčius! Jo tankūs karčiai draikosi pavėjui *ratu, lanku, žiedu* aplink *galvą*. Tuo pat metu metafora *karčiai ratu* pritaikoma ir *vėjo stichijai*. Pirmasis žirgas, tarsi *vidurinysis žirgas* simboliniais „pakinktais“ iš sūpuoklinės dainos žirgų trejeto, yra saulėgrįžos / saulės sukimosi laikotarpio įsameninimas. Jis pavadintas Nikolajaus, arba *Nikolos / Mikolos žirgu*. Tačiau, remiantis stačiatikių agrariniais kalendoriais, būtent Nikola – Dievo pamiltasis, *senasis (vietinis) rusų šventasis*, atveria *žiemos rato* vartus – kad saulė pasisuktų link vasaros. Ir būtent apie jo dieną sakoma: „Saulė per Nikolą žiemą žaidžia, iš vietos į vietą šokinėja!“ **Antrasis žirgas** – *žvaigždė kakteje*. Kalbama ne apie paprastą žvaigždę, bet apie mitopoetinį simbolį. Saulės žirgas gali būti pažymėtas tik *rytinės Aušrinės, auksinės Aušrinės*, pranašaujancios saulės patekėjimą, ženklų. Todėl antrasis žirgas – tai Volodimiro žirgas, t. y. galbūt tai yra vaizdinis asociatyvus *pasaulį valdančio* bylinių kunigaikščio Vladimiro-Raudonosios saulutės prisiminimas. Jo mitopoetinė genealogija siekia pačią *Raudonąją Saulutę*. Tačiau ypač svarbu tai, kad *žvaigždės žirgo kakteje* metafora gali būti archainis *žirgo-vėjo* ženklas ir nurodyti *antrojo žirgo* vaizdinio sūpuoklinėje dainoje mitopoetinį ryšį su vėju. **Trečiasis žirgas** – *begalinė uodega*, Michailo (Mykolo) žirgas. *Begalinė* – aukščiausiasis laipsnis ilgiui nusakyti, kai nematoma *kelio-kelionės* pabaigos. Tai, kad bylinių herojų karžygių žirgas „kalnus, slėnius uodega uždengia“, turima mintyje *kurianti, be pradžios ir pabaigos – begalinė erdvės su dangumi* ir *saulė dangaus zenite stichija*, su palaimą teikiančiais džiugaus lietaus

debesimis, palaistančiais žemę, kad dirvose *prinoktų rugiai*. Mitopoetinis *žirgo su begaline uodega* kontekstas dar labiau yra susijęs su *vėjo* stichija, nes tik begalinėje erdvėje dvelkiančio *vėjo* metafora gali būti *begalinė uodega*. Visas galimas sūpuoklinės dainos *žirgo-vėjo* metaforų prielaidas sustiprina mįslės apie *vėją*, kuriose jis pateikiamas, pavyzdžiui, kaip širmas, „brolio“, šventiko *eržilas* (Садовников 1996: № 1982–1992, 2059). Todėl *žirgų piemenuko* vaizdinys sūpuoklinės dainos pradžioje „Už girios, girios **žirgų piemenukas švilpia**“ leidžia jį prilyginti *vėjui laukuose*.

Pateiktas folklorinis mitologinis *Michailo žirgo* kontekstas yra glaudžiai susijęs su rusų istorijos realijomis. Michailo žirgas sukelia pagrįstas asociacijas su mistiniu karžygio *arkistratego Michailo* vaizdiniu. Liaudišku įsivaizdavimu, jis ant *sparnuoto ugninio raudono žirgo dangiškos kariaunos* priešakyje saugo tėvynės pakraščius. Michailui arkangelui skirtos cerkvės didele pasaga aprėpė didžiulę geografinę pietų Rusios erdvę. *Sūpuoklinės dainos Michailo žirgo*, kaip *arkistratego Michailo žirgo*, vaizdinys galėjo būti herojinių tėvynės istorijos laikotarpių prisiminimas, stačiatikių Rusios teiktos gilios pagarbos dangiškos kariaunos karžygiui atspindys. Pateiktą istorinę realiją praeityje suaktualino visur švęsta Michailo diena (lapkričio 8/21). Šią dieną paskutinį kartą prieš Kalėdinį pasninką būtinai susirinkdavo merginos vakaroti, jos žaisdavo į meilę ir vedybas nukreiptus žaidimus.

Taigi *trys* sūpuoklinės dainos *žirgai* – tai liaudiškos stačiatikių *saulės žirgų su jojančiais šventaisiais raiteliais* metaforos-kodai, turintys mitopoetinių asociacijų bruožų. Kartu su saulės simbolika išryškėja archainis *trijų žirgų, kaip galingos vėjo stichijos vaizdinių*, kontekstas.

Žirgas rusų žemdirbiui yra kovos draugas mūšyje ir ištikimas pagalbininkas dirbant žemę. Todėl XIX–XX a. pasaulėžiūroje žirgas ir jo įsameninimas sūpuoklinėse dainose *jaunasis žirgų piemenukas* laiduoja viso valstiečių sociumo gyvybinę jėgą.

Atsižvelgiant į *istorinės savimonės* raidos perspektyvą, labai svarbu, kad visi trys žirgai pavadinti paslėptą prasmę turinčiais asmenvardžiais, kurie stačiatikių savimonėje atskleidžia daugybę liaudies dvasinių vertybių. *Folklorinis mitologinis trijų žirgų* kontekstas yra tiesiogiai susijęs su saulės sukimosi / pasisukimo tema. Galingai šuoliuodami, lydimi vėjo, kirsdami begalines dangiškąsias ir žemiškąsias erdves, *žirgai su palaimos pilnais (laimingais) raiteliais* nustatytu metu „suka“ *astronominę saulėgrįžą*, nustatytu metu įsupa ir *kalendorines / saulės sūpynes*, atmatuodami ciklus ir nustatydami gamtos ir žmogaus gyvenimo ritmus. Pavasarinis supimasis, atliekant cituotą sūpuoklinę dainą, mitiniu simboliu požiūriu nėra vien *žemiškųjų sūpynių* įsūpavimas. Svyruojantis, „švytuoklinis“ sūpynių judėjimas yra metafizinės erdvės *tarp dangaus ir žemės kūrimas / sukūrimas*, judant *link gyvenimo ir saulės, link vasaros saulėgrįžos*.

Sūpynių iniciacinė funkcija

Galima ir prielaida, kad archainio pobūdžio liaudies daina „Už girios, girios žirgų piemenukas švilpia“ buvo ne vien *sūpuoklinė* daina, kurioje yra užkoduota kosmoso dangiška semantika. Tačiau dainos tekste dėl vėjo ir saulės stichijas įsameninusių *trijų žirgų galios* slypi *iniciacinė funkcija*. Tai reiškia, kad atliekant šią dainą „žirgų piemenukų“ grupės atstovai, būdami pereinamojo iš paauglių į jaunuolių amžiaus, prie sūpynių arba ant sūpynių demonstravo savo šaunumą. Ir, jei jiems pavykdavo, įžengdavo į pilnamečio jaunimo ratą.

Galbūt „išventinamiesiems“ buvo skirtas ir *supimasis beržų viršūnėse*. XX a. toks pasilinksminimas laikytas „šauniu puikavimusi“, t. y. suposi, kad „pamandratut“ prieš merginas (Морозов, Слепцова 2004: 800; Шарапов 2001: 184). Tačiau viskas nėra taip paprasta ritualiniu išventinimo požiūriu. *Supimasis beržo viršūnėje* galbūt reiškia dvasinį drąsuolių apsisvalymą atsidūrus medžio, kuris yra švento pavasario įkūnijimas, viršūnėje ir panirus į mėnulio-saulės žodyną (tezaurą), taip pat dėl to, kad *besisupantiems tokiu būdu* atsiskleisdavo dalyvavimo *visatos, gamtos ir žmogaus gyvenimo ritme* paslaptis.

Žirgų piemenuko vaizdinio transformacija

Tačiau būtent *laiko kaip gamtos ir žmogaus gyvenimo ritmo idėja* yra užšifruota anksčiau cituotoje sūpuoklinėje dainoje. Ir su šia idėja yra susijęs sakralusis *žirgų piemenuko* veikėjas. Realusis *žirgų piemenukas* turėjo pragmatinį kaime arklus prižiūrinciojo asmens pavyzdį. Be jų abiejų neišivaizduota valstiečių buities kasdienybė; jie turėjo svarbų socionormatyvųjį statusą, nors jį ir dengė mitopoetinės aureolės šydas. *Žirgų piemenuko* vaizdinys yra valstietiškojo socioumo jauno gyvenimo ir agrarinio perspektyvumo įsameninimas. Štai kodėl, sugriovus mitinį asociatyvųjį pasaulio vaizdo suvokimą, sociokultūrinė sūpuoklinės dainos ritualinio teksto transformacija vyko kreipiant dėmesį į konkretų *žirgų piemenuko* veikėją. Iš vieno dainos varianto, užrašyto XX a. šeštojo dešimtmečio pradžioje Kursko srities Selino kaime (jis yra išsidėstęs etnografinės srities, kurioje gyvavo anksčiau cituota sūpuoklinė daina, paribyje), matyti, kad dainos siužete nebeliko saulės žirgų metaforų-asmenvardžių. Vietoj jų, pakeitę akcentus dainoje, į siužetinę liniją įsibrovė merginų realių mylimųjų vardai, kartu pakeisdami sakralųjį kontekstą meilės žaidybiniu kontekstu. Tradicinės dainos *trys saulės žirgai-vėjai* pavirto *trimis žirgų piemenukais*. Tai lyriniai numanomų jaunikių arba jaunų sutuoktinių, su kuriais ant sūpynių, kaip vaikiškų lopšių simbolių, buvo galvojama apie vedybas, šeimą, vaikus, vaizdiniai. Kursko dainos variante kiekvieną eilutę palydi kviečiantis šūksnis „lelim jo!“, kuris turi gilią meilės prasmę ir kurią leista

vartoti tik atliekant konkrečias pavasarinės dainas griežtai nustatytų pavasario švenčių metu (Руднева 1957: № 23):

Lelim jo, lelim jo! O lauke žirgų piemenukas švilpia! Lelim jo!
 Lelim jo, lelim jo! Trijų žirgelių ieško! Lelim jo!
 Lelim jo, lelim jo! Pirmasis gi žirgų piemenukas – Ivanuška! Lelim jo!
 Lelim jo, lelim jo! Kitas gi žirgų piemenukas – Sergejuška! Lelim jo!
 Lelim jo, lelim jo! Trečiasis gi žirgų piemenukas – Aleksejuška! Lelim jo!²

Išvardijant *žirgų piemenukus* bei jų vardus numanytas ir prie sūpynių susirinkusiųjų jaunuolių, siekusių parodyti savo jėgą, šaunumą ir pasirošimą būti priskirtiems prie pilnamečių vaikinų grupės, vardų paskelbimas. Čia, prie sūpynių, galėjo kilti kumšdynės. Tačiau dažniau stengtasi pasižymėti būtent prie sūpynių arba ant sūpynių, įsisupant tiek, kiek tik įmanoma, ir kylant vis aukštytyn. Pavyzdžiui, svarbus momentas 14–15-mečių ustcilmiečių paauglių, siekusių papulti į pilnamečių grupę, gyvenime buvo teisė pademonstruoti kaimo žmonėms savo jėgą ir miklumą. Tradicinis jų išbandymas buvo užlipti kartimi iki viršutinio sūpynių skersinio (Дронова 2002: 193).

Žirgų piemenukų merginoms širdžiai mielų vardų paskelbimas slepia dar vieną labai gilią prasmę. Šią paslėptą reikšmę pasako sanskrito kalba. Šioje šventoje brahmanų kalboje (ji yra labiausiai artima senajai rusų kalbai) žodis „sūpynės“ rašomas „dolā“ arba transkripcija kirilica – «доля» (Кочергина 1987: 289). Merginos ir tais pačiais metais ištekėjusios moterys tikėjo: jos įsupa sūpynes „dėl dalios“ (на долю). Skriedamos ant jų aukštytyn *link vėjo*, dangaus, saulės, dieviškos šviesos, į kitą erdvę tikėjo, jog dėl sakraliojo *supimosi / siūbavimo (lingavimo)* veiksmo, vykstančio vėjo, dangaus, saulės, šviesos stichijų erdvėje, gaus *asmeninę dalią*, kuri buvo suvokiama kaip laiminga dalia santuokoje, šeimoje su vaikais. *Dalios*, kaip žmogaus gyvenimo kelio, mitologema yra tipiška rusų tradicinei savimonei.

Lauko tyrimus atliekantys etnografai ne kartą yra pabrėžę ritualinę erotizuotą sūpynių įsupimo veiksmo suvokimą, taip pat šalia sūpynių viešpatavusią ritualinę erotizuotą atmosferą. Šventinė minia negailėjo laisvų komentarų, reikalaujama bučinių iš porų, esančių ant sūpynių. Tokia atmosfera yra ryškus agrarinės šventės (kaip ir tradicinių vestuvių) maginės produkuojančios esmės atspindys.

² Лелим ё, лелим ё! А в поле конюшок свищет! Лелим ё!
 Лелим ё, лелим ё! Трёх коников ищет! Лелим ё!
 Лелим ё, лелим ё! Первый же конюшок – Иванушка! Лелим ё!
 Лелим ё, лелим ё! Другой же конюшок – Сергеюшка! Лелим ё!
 Лелим ё, лелим ё! Третий же конюшок – Алексеюшка! Лелим ё!

Agrariniai-produkuojantys sūpuoklinio užgavėjimo kontekstai

Agrarinius-produkuojančius užgavėjimo prieš Petrines kaip sūpuoklinio užgavėjimo kontekstus ypač giliai atskleidžia Vologdos krašto etnografija. Šiame geografiniame regione iki XX a. vidurio buvo išlikęs žaidimas – burtų metimas, faktiškai žaidimas miniritualas – *sviedinio sūpynės* (мячовая качель). Jo įsivaizduojamas (sąlyginis) buitinis tikslas buvo nustatyti supimosi sūpynėmis eiliškumą. Tačiau žaidimo ritualizuotą pobūdį nurodo bent jau tai, kad kaip būrimo *sviediniui* valstiečiai pirmenybę atiduodavo iš *ruginių* arba *avižinių šiaudų* susuktai *grįžtei*. Sviediniu galėjo būti ir gyvulių vilnos kuokštėlis, tošies pynutė, beržinė vanta, sena vyža. Taigi visos sviediniui naudotos medžiagos bei reikmenys yra iš gamtos pasaulio, kiekvienas jų tam tikrais metų ciklo etapais buvo naudojamas ritualuose, buvo gyvybinės veiklos užtikrinimo sistemos dalis. Ir štai kuris nors iš žaidimą pradedančiųjų mesdavo tokį sviedinį į kojas besisupančiam, o šis jį atmušdavo (atspirdavo) (iš čia vienas iš vietinių sviedinio pavadinimų – *попунуха*) į laukiančiųjų prie sūpynių pusę. Kas jį sugaudavo, tas užimdavo sūpynes. Kitose vietovėse merginos turėjo gaudyti sviedinį būtinai į *padurką* (kuris yra giminės ir gimdyvių simbolis). Atkreiptas dėmesys ir į dėl šio sviedinio vykdavusias varžytuves, kurios pavirsdavo tam tikru varžovų vaikinių „likimo išbandymu“, nes lenktyniauta dėl teisės „vaikščioti“ su viena ar kita mergina. Pavyzdžiui, kai kuriuose kaimuose tai vykdavo taip: jei merginos atmuštą sviedinį sugaudavo vaikinai, jis turėjo teisę pasisupti su ja dviese stovint. Kituose kaimuose sviedinį sugavęs vaikinai galėjo vietoj savęs pasodinti ant sūpynių merginą, „kuri jam miela“. Buvo ir kitų būdų parodyti numatomas vedybines poras prie sūpynių / ant sūpynių (Морозов, Слепцова 2004: 647). Žaidime *sviedinio sūpynės* yra paslėptos erotikos, šio žaidimo taisyklės turi *dalios-likimo išbandymo* pobūdį, taip pat medžiagoms, iš kurių darytas sviedinys, yra būdinga produkuojanti simbolika, ypač šiaudams kaip giminės pratęsimo simboliui. Visa tai yra tipiškas visuminis agrarinis-produkuojantis ritualinio elgesio per šventę modelis. Pagal tradicinį pasaulio suvokimą toks ritualinis elgesys suaktualino ir padėjo „įsūpuoti“ kuriančiasias gamtos jėgas kosminiame dangiškame laike / erdvėje vasaros saulėgrįžos ir šienapjūtės darbymečio pradžios laikotarpiu.

Taigi jaunimo poros arba merginos ir jaunos moterys pirmaisiais vedybų metais, kaip giminės ir sukauptų ypatingų gyvybinių jėgų, kurios yra labai svarbios šienapjūtės ir javapjūtės laikotarpiu, pratęsėjos, išūpuodamos sūpynes dėl *dalios* lyg nulemdavo savo likimą. Turint mintyje per sūpynių šventę susirinkusiųjų prie jų turėtas žinias, pirmenybę teiktą jauniems vyrams – lauke *žirgelių* ieškantiems *žirgų piemenukams*, iš kurių turintys gimti sveiki artojų ir karių palikuonys. Žirgų piemenukų šaukimas, paskelbtas nuo sūpynių, tarsi įkūnijančių įsū-

puojamą eilinio gyvybinio laiko ciklą eilinėje gyvybinėje erdvėje, turėjo suteikti agrarinę gerovę bendruomenei, numatyti vedybines poras ir kartu įgyvendinti pagrindinę valstiečių pasaulio idėją – užtikrinti *derlingumą* ir *vaisingumą*.

Sūpuoklinis užgavėjimas buvo įprastas terminas sutarti jaunikiams ir nuotakoms. Vienas jo pavyzdžių yra valstiečių švėstas *sūpuoklinis užgavėjimas* Vladimiro gubernijoje, Gorochovecko apskrityje, Myto kaime XIX a. pradžioje. Čia, kaip ir kitur, pirmiausia už kaimo ribų, šalia pušų giraitės, buvo įrengiamos *pakabinamos* ir *apskritos sūpynės*. Užgavėjimo metu šalia jų buvo organizuojamas ratelių ėjimas. Vykdavo ir kaimo turgus. Pagal neskelbtą kaimo etiketą *ratelių šokimo* arba *supimosi sūpynėmis* pobūdžio pramogose slypėjo „slapta“ prasmė. Tai reišė, kad vaikinai ir merginos ne šiaip susirinkdavo „prie sūpynių“, bet tam, kad „vienas kitam pasirodytų“. Todėl užgavėjimo dieną šeimų tėvai „galutinai sutardavo“ dėl jaunikių ir nuotakų, „parodytų per „sūpuoklinį“ užgavėjimą (II. G. 1878: 469).

Vadinasi, užgavėjimas prieš Petrinių pasninką yra paskutinė pavasario diena, kai jau yra praėjęs vestuvių laikas ir kaip tik artėja šienapjūtės metas. Prieš šienapjūtę ir saulėgrįžos dienas visi švenčiantys vietovės žmonės, apimti visuotinės džiugios nuotaikos, susirinkdavo kaip tik prie sūpynių. Dar net XX a. šeštajame dešimtmetyje šalia jų ėjo ratelius, šoko ir *visi dainavo*. Šis pateiktas šventės paveikslas rodo ne tik akivaizdų *apeiginio ritualinio sūpynių suvokimo* ir *paties supimosi / įsisūpavimo veiksmo nekasdieniškumą*, bet galbūt ir *paslėptą nuo švenčiančiųjų buvimo „prie sūpynių“* per pavasario šventes *prasmę*. Tokio suvokimo prasmė ir reikšmė glūdi *sūpynių, metafiziškai suvokiamų kaip materializuoto gyvenimo kelio-dalios vaizdinio, archetipe*. Tikėta, kad kiekvienas atskiras žmogus ir kartu visa krikščionių kaimo bendruomenė gaus *ant sūpynių / prie sūpynių savo laimingą dalią*, turint mintyje *derlių, vedybas, šeimą*, taip pat *giminės pratęsimą*.

Tokio suvokimo sakralines prasmes papildo šių klausimų nagrinėjimas: sūpynių *žemiškosios erdvės* stratifikacija ir jų, kaip *oro erdvės* ritualinio objekto, funkcinė reikšmė.

Sūpynių erdvės stratifikacija šventės ritualinių prasmių struktūroje

Sūpuoklinio užgavėjimo dieną, kaip ir per kitas pavasario šventes, kaimo šventinis gyvenimas susitelkdavo šalia sūpynių. Tai reiškia, kad ritualinė tradicija numatydavo ypatingą sūpynių erdvės stratifikaciją, vieną sykį sumanytą ir jau niekuomet nesikeitusią (net XX a. antrojoje pusėje). Tyrinėdami „tinkamos“ vietos parinkimo sūpynėms statyti orientyrus, mes atkreipėme dėmesį į laiko patvirtintą ustcilmiečių sentikių tradiciją. Pagal šios rusų etnografinės grupės

papročius buvo priimta sūpynėms kartis imti iš tvoros, saugojusios *lauką* nuo besiganančios bandos ir laukinių žvėrių. O pats šis *laukas laikytas ypač prioritetine vieta* sūpynėms įrengti. Sakraliojo reikšmingumo požįriui antroji sūpynių vieta buvo ant aukštų Pečioros upės krantų. Abi sūpynių įrengimo vietos – *derlių subrandinsiantys laukai* ir statūs krantai, *nuo kurių visu grožiu atsiveria horizontų (oro erdvių) aukštumos ir gelmės* – yra strategiškai svarbios per daugelį šimtmečių didžiules Rusijos gamtines erdves sukultūrinusių žmonių gyvybinei veiklai užtikrinti.

Kalbant apie žiemkenčių lauką, kuriame įrengiamos sūpynės, tai šiuo atveju žemdirbiui buvo gana aiški *supimosi / įsisūpavimo*, siekiant skatinti augalų vegetaciją ir produkciją, prišaukti lietu ir gauti grūdams gaivinančios drėgmės, simbolika. Ši *supimosi* reikšmė išliko ir tuomet, kai valstiečių sūpynės tradiciškai buvo įrengiamos kaimo viduryje arba jo gale šalia javų lauko ar tos vietos, kur gyvuliai buvo išgenami į ganyklą. Laikytasi taisyklės statyti sūpynes priešais cerkvę, atviroje didelėje aikštėje, kad būtų vietos eiti ratelius, vykti turgui ir susirinkti žiūrovams – vyresnio amžiaus žmonėms. Kiekvienas didelių kaimų gatvės (*ūlyčios*) galas turėjo savo sūpynes.

Taisyklė statyti sūpynes iškiliose vietose buvo visiškai realizuojama jas įrengiant ant aukštų upės krantų. Nuo šios vietos atsiverdavo visa *horizontų (oro erdvių) grožybė* – užliejamos pievos anapus upės ir neaprėpiami toliai. Čia besisupantieji atsidurdavo dieviškosios šviesos centre, patekdavo į saulėtos vėjų rožės oro srautus, kai vėjai pūsdavo iš visų pusių. Ši dieviškoji *oro stichija* yra atskleista lyrinėse epinėse folklorinių kūrinų įžangose. Šių kūrinų vaizdinius apibūdina erdvinį mąstymą rodantys epitetai, turintys gelmės, grožio ir didingos neaprėpamų erdvių platybės reikšmes (žr. tekstus: Пропп 1961: 120, 125, 126, 137 ir kt.).

Apie sūpynes, įrengtas ant upės krantų arba pakrantės pievose, kur buvo pamėgta šventinių jaunimo vaikštynių per užgavėjimą prieš Petrines vieta, primena dar vienas chrononimas – *Upinis (Речное) užgavėjimas*; jis yra žinomas Volgos aukštupio ir vidurupio bei kitų didelių upių baseinuose.

Tačiau nesvarbu, kurioje vietoje būtų pastatytos sūpynės, – prie upės, pievoje, kaimo centre ar jo gale, – kiekvienas besisupantysis atsidurdavo oro, vėjo stichijos valdžioje, oro platybių valdžioje. „Sūpynės kaip viesulas kelia aukštyn“, – prisimindavo mano pasakotojai. Atgaivinanti, gydanti oro erdvės stichija apimdavo žmogų, pakeldavo jo dvasią link debesų. Pagrįstai iškyla „oro stichijos“ sūpynių metafizikoje tema. Neginčytina, kad sūpynės yra tarsi simbolinė švytuoklė tarp dangaus ir žemės ir nukreiptos į vasaros saulėgrįžos saulę. Taip pat klausimų kelia sūpynių, įsisūpuojančių ant aukštų upės krantų, nuo kurių puikiai matyti horizontų gelmės, vaizdinys.

Sakralioji funkcinė sūpynių, kaip oro erdvės ritualinio objekto, reikšmė. Sakralioji oro stichijos reikšmė veikėjui ant sūpynių

Tas, kuris supasi ant sūpynių, visada patenka į oro srautus, įsisūpuodamas visada girdi, kaip ausyse *švilpia vėjas / oras*. *Oras* – viena iš esminių visatos stichijų. Aprašomas kaip „kvėpavimas, vėjo dvelksmas, turintis daugybę simbolinių reikšmių. O dvelksmas, kvėpavimas yra susiję su gyvenimo pagrindu, kuriančiąja dvasia, emanacija...“ (Меїлах 1980: 241). Vienas iš archainių oro vaizdinių yra jo, kaip Žemės kvėpavimo, pateikimas (žr. Топоров 2000: 239–371). Žemė – gyvenimą dovanojanti substancija. Iš Žemės gėrybių kvėpavimo gimsta *tyras oras*. Apie tai kalbama stačiatikių maldoje „Apie tyrą orą, žemiškų vaisių gausą ir taikius laikus“.

Laikyta, kad tyro oro stichija yra labai naudinga visų, kurie suposi ant pavasariinių sūpynių, ir visų švenčiančių žmonių „kūniškai“ ir „dvasinei prigimčiai“. Priminsime E. V. Aničkovo išsakytą teiginį apie supimąsi ant sūpynių kaip *pūrgātion āere* apeigą – tai *apvalymas oru* (Аничков 1903: 269). Oras iš tikrųjų *apvalo*. Ypač tyras pavasario oras. Apvalo ir sustiprina svarbiausia, kas yra būtina gyvenimui, – *kvėpavimą* kaip *dvasią*. Neatsitiktinai pasimokę iš sakraliosios savo gyvenimo, kaip mitologinės kasdienybės, patirties mūsų valstiečiai *Šventosios Dvasios dieną*, t. y. savaitę iki užgavėjimo prieš Petrinių pasninką, laukuose rengė iškilmingas eisenas (*крестные ходы*) kalbėdami maldas apie tyrą orą; laikytasi ir tradicijos Šventosios Dvasios dieną vesti vaikus priimti Komuniją.

Žodžio *oras* (*воздух*) etimologijoje yra kiekvieno ruso dvasinę būtį žyminti pamatinė sąvoka – žodis *dvasia* (*дух*). Tai ir parodo substancinį *oro, kaip dvasinio prado*, paslaptinę sąvoką. *Oru, kaip dvasine substancija*, atskrenda sparnuoti dieviškieji pranašai – *angelai*. Remiantis V. I. Daliu, Kaspijos verslininkai žvejai meldėsi jūroje: „Šventasis ore, padėk mums!“ (Даль 1978: 226).

Oro palydovas yra *vėjas*. Pagal Rigvedą vedų vėjo dievas Vata suteikdavo išgijimą ir ilgaamžiškumą, o Vajus dovanoavo palikuonis, rudus ir raudonus žirgus, uždegdavo rytines žaras (Елизаренкова 1999: I, 134; Топоров 1980a: 219; Топоров 1980b: 220). Mitopoetinė „vėjo apvaisintojo“, dovanojančio palikuonis, vaizdinį rusai išsaugojo dabar pasenusiuose ironiškuose frazeologizmuose, pavyzdžiui, „vėjavaikė mergina“ (*ветреная девушка*) ir „vėjas pripūtė“ (*ветром надуло*), kurie reiškia *pastoti* nuo nežinomo kavalieriaus.

Mitologinis *gyvybę dovanojančios vėjo / oro jėgos* įsivaizdavimas išsamiai atskleidžia sinoniminius šių sąvokų lizdus; senosiose indoeuropiečių kalbose šios sąvokos taip pat turėjo reikšmes: *siela, dvasia, kvėpavimas, garsas, gyvenimas, gyvybinė jėga, dvasinis pradas, gyvatės šnypštimas* ir kt. Kalbama apie sąvokas *rūah* (senovės žydų), *pneuma* (senovės graikų), *spiritus* (lotynų). Labai svarbus senovės

rusų *vėjo* kilmės supratimas, pateiktas „Gelmių knygoje“ (Голубиная книга): „Iš to pas mus *vėjai* kilo – / Iš Šventosios Savafo Dvasios, / Iš Viešpaties kvėpavimo“ (cit. iš: Серяков 2001: 344).

Vėjo = oro, padedančio patekėti rytinei aušrai ir dovanojančio ant sūpynių įsisupančiai merginai laimingą dalį, vaizdinys glūdi dar vienos sūpuoklinės dainos, užrašytos anksčiau minėtame Selino kaime, metaforose. Šioje dainoje kiekvieną pakartojamą eilutę palydi *vėjo* „balso“ garsų pamėgdžiojimas *ė-voj!* (э-вои!) (Руднева 1957: № 35):

Iš aušrelės (ogi) iš aušros, *ė-voj!*
Iš tamsiojo ogi iš debesies.

Iš tamsiojo ogi iš debesies, *ė-voj!*
Pučia *vėjužiai*, *vėjai* šaltieji.

Pučia *vėjužiai*, *vėjai* šaltieji, *ė-voj!*
Į pirklio kiemus plačiuosius.

Į pirklio kiemus plačiuosius, *ė-voj!*
Pirklio mergelė, mergytė graži.

Pirklio mergelė, mergytė graži, *ė-voj!*
Išėjo mergelė už vartų naujų.

Išėjo mergelė už vartų naujų, *ė-voj!*
Išvedė gražioji žirgą juodą.

Išvedė gražioji žirgą juodą, *ė-voj!*
Už šilko, už naujų pavadžių!³

Tačiau mūsų protėviai šūksnyje *ė-voj!* girdėjo ne tik *vėjo* garsą. Svarbu ir tai, kad šis šūksnis, rusų kalbos dialektuose įvairiai tariamas (skambantis), išreiškė

³ Из-под зорюшки (да) было с-под зари, э-вои!
Из-под тёмненькой да было с-под тучи.
Из-под тёмненькой да было с-под тучи, э-вои!
Дуют ветрушки, ветры холодные.
Дуют ветрушки, ветры холодные, э-вои!
На купечески широкие дворы.
На купечески широкие дворы, э-вои!
У купца девушка, девка хороша.
У купца девушка, девка хороша, э-вои!
Выходила девушка за новые ворота.
Выходила девушка за новые ворота, э-вои!
Выводила красная ворона коня.
Выводила красная ворона коня, э-вои!
За шелковые, за новые повода!

nuostabą, apstulbimą, netikėtumą. Šie jausmai atspindėjo *netikėto džiaugsmo* būseną, kuri apibūdina dainos prasmę ir patvirtina sudvasintą paties vėjo vaizdinio „sakralumą“.

Archainė ir sakrali lyrinė epinė įžanga, kurios metaforos „iš aušrelės...“, „iš debesies“ turi galias mitopoetines šaknis. Įžangoje išliko archainis šiaurinio vėjo, kaip žvaigždėto dangaus ir rytinės aušros sūnaus, vaizdinys (Тахо-Годи 1980: 183). Selino kaimo sūpuoklinės dainos tekste *juodas žirgas* simbolizuoja šiaurės vėją. Tuo pat metu „aušrelės“, kaip *rytinės aušros, aušrelės, gražios mergelės*, vaizdinys toliau tekste pavirsta realios merginos-nuotakos paveikslu – *gražių mergelių* ant sūpynių įsmeninimu. Tekstas yra žavus tuo, kad *merginos nuotakos paveikslas* sūpuoklinėje dainoje išsaugojo mitopoetines *rytinės aušros, aušrelės* metaforas. Remiantis vedų himnais, rytinė aušra išveda pro *dangaus vartus žirgų* kinkinį, atverdama dangų tekančiai saulei. Himne „Vajui“ pasakojama apie dievą-vėją, kuris pakinko „porą raudonų“, „porą rudų“ žvitrių žirgų, kad „**suteiktų gausą**“ ir „uždegtų rytines žaras“ (Елизаренкова 1999: I, 134, 3). Palyginimui atkreipsime dėmesį į pagrindines metaforas anksčiau cituotoje sūpuoklinėje dainoje. Tai yra „**vėjužiai, vėjai šaltieji**“. Jie *pučia* „iš aušrelės“, „iš aušros“ (rytinė aušra dovanoja palikuonis berniukus); pučia „į pirklio kiemus plačiuosius“ (pirklio kiemai – „suteiktos gausos“ simbolis). Sūpuoklinėje dainoje laimingos dalios ženklus sustiprina „naujų vartų“ ir „naujų šilko pavadžių“ metaforos. Seka viena išvada: sūpuoklinės dainos metaforos-simboliai numatė merginoms, kylančioms su vėju ant pavasarinių sūpynių į padebesius, gyvenimo pilnatvę – laimingą dalį pratesti giminei ir sulaukti gausaus derliaus.

Oras, sūpynės ir mirusiųjų sielos

Rusų kalboje žodžiai *oras* (воздух), *dvasia* (дух), *siela* (душа), *kvėpavimas* (дыхание) yra etimologiškai giminingi ir kyla iš proslaviškojo *duxъ*. Paslėpta žodžių / sąvokų lizdo, turinčių šaknį *dux*, esmė siejasi su mirusiųjų sielų įsivaizdavimu, pagal kurį mirusiųjų sielos praleidžia 40 dienų ore ir kalendorinėmis mirusiųjų minėjimo dienomis periodiškai grįžta į gimtuosius namus. Iš tokių svarbių mirusiųjų minėjimo dienų yra ketvirtadienis prieš Švč. Trejybę ir Šv. Dvasios dieną (septintąją savaitę po Velykų – *Semikas*) ir šeštadienis prieš Švč. Trejybės dieną. Iš svarbių šių dienų mirusiųjų paminėjimo papročių yra namų, ypač jų langų apvadų (apkalų), puošimas šviežiomis šlamančiomis beržo šakomis, tikintis suteikti prieglobstį mirusiųjų sieloms jų paminėjimo laikotarpiu.

Supimasis, kaip ženklas mirusiųjų sieloms, yra sutinkamas sakraliuoju požiūriu reikšminguose kai kurių tautų (pavyzdžiui, Pakamės marių) tikėjimuose. Tikima, kad mirusiųjų sielos palieka žemę *įsisūpuodamos ant sūpynių* (Черных

2006: 121). Panašūs tikėjimai siejasi su vietinėmis taisyklėmis laikyti Viešpaties Dangun žengimo šventę paskutine diena, kai galima suptis ant sūpynių. Tai atitinka šios dienos paminėjimo tradiciją, pagal kurią 40-ąją dieną po Velykų Kristus palieka žemę ir žengia į dangų. Dėl šių tikėjimų patraukia dėmesį komių etnografo V. E. Šarapovo požiūris:

Supimaši ant sūpynių galima sugretinti su kitais pavasario ir vasaros ciklo „palydėtuvių“ papročiais. Velykų savaitės sūpynių žaidimuose dalyvaujantis jaunimas tarsi atliko mirusiųsius (kurie mirė per metų laikotarpį) į „kitą pasaulį“ palydinčiųjų vaidmenį. Šiuo požiūriu yra svarbus ir sūpynių judėjimo orientavimas rytų ir vakarų kryptimi (Шарпов 2001: 185).

Pateikti duomenys leidžia teigti, jog yra tikėtina, kad kalbant apie mirusiųjų paminėjimo ciklus *sūpynės* turėjo *mėnulio simboliką*.

Dėl ryšio su tema „oras – mirusiųjų sielos“ rusų etnografijoje gyvą susidomėjimą sukelia nauji duomenys apie vadinamuosius *skraidančius žalčiukus*. *Žalčiukas, žalčiukai* yra žodžio *žaltys* mažybinė forma. Remiantis šiuolaikiniais kai kurių Okos, Paros, Tyrnicos tarpupyje esančių Riazanės gyvenviečių gyventojų įsivaizdavimais, tai yra nepavojingos (romios, taikingos) ore gyvenančios esybės (apie Balkanų slavų variantus žr.: Плотникова 1998: 158–169). Tarp jų „uždavinių“ yra sekti dvasinį, moralinį žmonių elgesį, todėl šios esybės gali nubausti tuos, kurie *nepamini tėvų* (ir taip nusižengia). Su *ore skraidančių žalčiukų* naratyvais siejasi tikėjimai *žalčio oda*: „Jei radai žalčio odą, nereikia jos liesti, o jei paėmei, tai negalima paleisti **pavėjui, kitaip kils audra**“ (Riazanės srities gyvenvietės palei Tyrnicos upę). Taip pastebimas semantinis vėjo ir žalčio / skraidančio žalčiuo vaizdinių ryšys.

Skraidančių žalčiukų atliekama „paminėjimo“ funkcija siejasi su bendraslaviškais ir baltų tikėjimais *žalčiu* kaip simboliniu mirusiojo sielos, taip pat kiemo dvasios ir namo šeimnininko pavaduotoju. *Žalčio, kaip protėvio sielos simbolio*, vaizdinys yra tiesioginis tikėjimų reinkarnacija atgarsis – tikima protėvio atgimimu / sugrįžimu. „Atgimstančio“ *žalčio-protėvio* archetipinis atbalsis liko reprodukcinio amžiaus merginų ir moterų pasąmonėje ir atitinkamai sapnuose bei jų aiškinimuose. Baltarusių Polesėje tikėta, kad jei mergina sapnuoja *žaltį*, ji sulauks jaunikio; *pagauti žaltį* sapne moteriai reiškia *nėštumą* ir *sūnaus gimimą* (Гура 1997: 279). Remiantis ypatingais etnografiniais duomenimis apie žalčių kultą Lietuvoje, žalčiai apibūdinami kaip atsakingi už giminės praradimą, kaip vaikų globėjai, namų židinio saugotojai ir vos ne žemės ir dangaus šeimnininkai! (Завьялова 2000: 223–224). Anksčiau baltų-slavų areale plačiai paplitę pasakojimai apie *žaltį / gyvatę*, per gerklę išliaužiantį į merginos pilvą, yra tokių vaizdinių atspindys. Turint mintyje šį mitologinį foną, yra visiškai įmanoma, kad, atsidūrusios ant sūpynių ir stipriai įsitvėrusios beržinių ar kanapinių *virvių*, merginos mintyse

slaptai burdavo „jaunikį“, o jaunos moterys – „kad gimtų sūnus“ (etnodialektinis žodis *ўжуице, ўжўице*, reiškiantis stiprias virves, buvo plačiai paplitęs rusų šnektose).

Nuosekliai pateiktos faktinės medžiagos, sudarančios mitosemantinę grandinę – *skraidančių žalčiukų – oro*, suprantamo kaip *dvasinė substancija*, kuriai būdingi *esminiai dvasinės būties pradai dvasia (дух) ir siela (душа)*, – logika leidžia daryti tokią išvadą. Galime kalbėti ne tik apie *oro substancinį paslaptinęumą*, bet ir apie dabar prarastą, bet įmanomą rekonstruoti *sūpynių ir sūpynių virvių, kaip sakraliųjų objektų, ritualinę reikšmę. Jos materialiai įkūnijo sakralųjį oro, kaip dvasinio prado, išvaizdavimą*. Tai iš dalies patvirtina virvių, kaip *Dievo pasaulį* ir „tą pasaulį“ susiejančios grandies, simbolika.

Nuo XIX amžiaus tyrimų literatūroje, turint mintyje įvairių tautų maginių-produkuojantį *įsisūpavimo* veiksmo kontekstą, ne kartą pabrėžtas *maginis sūpynių vaidmuo*. Tačiau jų vaidmuo kiekvienos tautos agrariniame kalendoriniame universume yra daug gilesnis. Įsisūpavimo ir šokinėjimo ant lentų konceptai, siejami su pavasariiniu *tyru oru, sėklų subrendimu* bei augalų vegetacija, su lyčių socializacija ir meilės bei vedybų santykiais, buvo viena iš daugelio tautų sakraliųjų universalijų. Per rusų pavasario šventes prie sūpynių susirinkdavo *visi žmonės*, nes sūpynės turėjo *dalios, kaip giminės pratęsimo, simboliką. Įsūpuodamos ir kurdamos* erdvę tarp žemės ir dangaus dėl gyvenimo, sūpynės tarsi buvo sukurtos naujoms merginų ir vaikų grupėms suvesti į vedybines poras. Pavasario erdvėje ir laike tvyrantis tyras oras apvalydavo, pranašavo *derlingumą, vaikų gimimą, laimingą dalią pasauliui ir žmonių giminei*.

Sūpynių metafizika, turint mintyje pavasario kalendoriaus kontekstą, turi dar vieną gilią prasmę. Tiksliai nustatytu kalendorinio ciklo laikotarpiu vykstantis *sūpynių įsūpavimo / supimo* procesas sukelia pagrįstas asociacijas su *švytuokle, judėjimu ir laiku*. Todėl „sūpynių metafizikos“ temos pagrindinės būties sąvokos yra *judėjimas ir laikas*. Kaip pavasarinė laiko ir erdvės švytuoklė kadaise šios sūpynės tuo pačiu metu buvo įsūpuojamos visoje geografinėje Europos ir Šiaurės Eurazijos erdvėje.

Žemdirbystės regionuose viešų sūpynių „gyvavimo“ laiką griežtai reglamentavo užgavėjimas prieš Petrinių pasninką – artėjo šienapjūtė. Remiantis mano pasakotojų prisiminimais, „Vasarą suptis gėda, reikia duoną nuimti!“ Pagal tradicinį pasaulio suvokimą paskutinis supimosi terminas yra šventųjų Petro ir Povilo garbei skirta šventė (birželio 29 d. / liepos 12 d.). Rusijos šiaurėje tai yra Prokopjevo diena, rečiau – Iljos diena. Sunaikinus tradicinę kultūrą, sunyko ne tik tradicinis supimosi laikas, bet ir sūpynių, kaip sakraliųjų kaimiškojo universumo simbolių, suvokimas.

Išvados

Vienas rusų mėgstamų stačiatikių užgavėjimo prieš Petrinių pasninką simbolių buvo sūpynės. Todėl tarp daugelio kitų kalendorinių užgavėjimo chrononimų buvo ir *Sūpuoklinis*. Pagrįstai keliamas klausimas: jei sūpynės suteikė pavadinimą kalendoriniam užgavėjimo prieš Petrines chrononimui, kokie yra skiriamieji šventinių sūpynių sakraliojo universumo ypatumai? Šis klausimas nenagrinėtas remiantis rusų etnografinė medžiaga. Todėl straipsnyje buvo iškeltas uždavinys tyrinėti ritualinį kalendorinį supimosi ant sūpynių simbolizmą ir apskritai sakralųjį *sūpuoklinio užgavėjimo* universumą.

Tyrinėjimą tikslinga pradėti nuo sūpynių, įrenginėtų per šventes, konstrukcijos principų. Pirmiausia dėmesys turi būti skiriamas sakraliajai funkcinėi kiekvienos jų dalies simbolikai. Bet kadangi jau seniai nėra gyvų tradicijos saugotojų, autorė neturi tokios išsamios medžiagos. Vis dėlto nagrinėjant šį klausimą išaiškėjo pagrindinis *beržo*, kaip atraminio sūpynių medžio, vaidmuo, *sakralusis astronominis sūpynių orientavimas* ir *erdvės* vaidmuo joms funkcionuojant.

Tradicinėje rusų kultūroje vienas iš paplitusių pavasario sūpynių simbolių buvo beržas. Pastebimas sakralusis mergystės, sūpynių ir baltakamienio beržo ryšys. Autorė daro išvadą, kad glaudus ryšys su beržo šakomis (merginos iš jų vijo virves sūpynėms), įsisūpavimai ant šakų ir viršūnėse padėjo suvokti tam tikrų pasaulio supratimo paslapčių pradmenis, kur beržo vaizdinys yra ypatingos sakraliosios šviesos simbolis.

Vertas dėmesio įrengiamų sūpynių nukreipimas į saulę: tekančios saulės judėjimo link vidurdienio saulės kryptimi. Tai leidžia kalbėti apie *sūpynių saulės simboliką*. Tai reiškia, kad sūpynės buvo ir tebėra atsinaujinančio pasaulio, jo pavasarinio atgimimo ir gyvenimo cikliškumo ženklas, saulės, kurios daugėja nuo žiemos link vasaros, simbolis. Autorės nuomone, švytuojantis, švytuoklinis sūpynių judėjimas yra metafizinės erdvės tarp dangaus ir žemės kūrimas / sukūrimas judant *gyvenimo* ir *saulės, vasaros saulėgrįžos* kryptimi.

Sūpynių saulės simbolikos konceptą patvirtina rekonstruoti mitopoetiniai Kursko–Orlovo paribyje gyvavusių *sūpuoklinių dainų* vaizdiniai. Tarp atkuriamų vaizdinių yra *trijų visatos saulės žirgų* metaforos-kodai. Šie žirgai yra ir *trys saulės žirgai-vėjai*. Folklorinis mitologinis *trijų žirgų* kontekstas yra susijęs su saulės sukimosi – vasaros saulėgrįžos tema.

Sūpuoklinių dainų analizė leido padaryti prielaidą, kad archainio tipo dainos kartu su jose užkoduota kosmoso dangiška simbolika atliko iniciacinę (iššventinimo) funkciją. Atliekant tokias dainas jaunuolių grupės atstovai savo šaunumą demonstravo prie sūpynių arba ant sūpynių, taip pat įsisūpuodami beržų viršūnėse ir, jei jiems pavykdavo, įžengdavo į bendraamžių jaunimo ratą. Juo labiau

yra įdomi sociokultūrinė sūpuoklinių dainų transformacija: jų sakralųjį kontekstą (XX a. pradžia) pakeitė meilės žaidybinės prasmės (XX a. 6 dešimtmetis).

Kitas rekonstruojamos sūpynių mitologemos etapas atskleidė išisūpavimo ant sūpynių, kaip *įsisūpavimo dėl laimingos dalios*, archetipą. Toks laimingos dalios mitologemos supratimas nukreipia jaunuolių ir merginų gyvenimo tikslus į naujų vedybinių porų sukūrimą, o krikščioniškąjį pasaulį apskritai – link pagrindinės agrarinio gamtinio ciklo idėjos įgyvendinimo, t. y. sulaukti derliaus laukuose ir vaikų gimimo šeimose. Tikėta, kad kiekvienas atskiras žmogus ir apskritai visas krikščioniškasis pasaulis *ant sūpynių / prie sūpynių gaus savo laimingą dalią*.

Ritualinis erotizuotas sūpynių išsūpavimo veiksmo suvokimas ir šalia sūpynių tvyranti ritualinė erotizuota atmosfera yra maginės produkuojančios agrarinės šventės esmės atspindys. Ritualinis „sviedinio sūpynių“ žaidimas yra tipinis agrarinis-produkuojantis ritualinio šventinio jaunimo elgesio pavyzdys. Įžengiant į vasaros saulėgrįžos ir šienapjūtės darbymečio laikotarpį jis turėjo agrarinį maginį tikslą padėti „išsūpuoti“ gamtos / kuriančiąsias jėgas.

Rekonstruotos Kursko srities Selino kaimo *sūpuoklinės dainos* metaforos patvirtino išvadą apie mitopoetinę vėjo / oro (aplink išsūpuojamas kaip viesulas sūpynės), kaip dovanojančiųjų laimingą dalią, simboliką.

Dėl gyvenimo išsūpuojančios erdvės tarp dangaus ir žemės sūpynės buvo sukurto tarsi tam, kad suvestų naujas merginų ir jaunuolių grupes į vedybines poras.

Sunaikinus tradicinę kultūrą sunyko ir griežtai reglamentuotas kalendorinis agrarinis supimosi laikas bei sūpynių, kaip sakralių kaimiškojo universumo simbolių, suvokimas.

Iš rusų k. vertė Danguolė Svidinskaitė

Versta iš: Тульцева Людмила А. 2012. Сакральный универсум Качального заговенья русского аграрного календаря

Literatūra

Аничков Евгений. 1903. *Весенняя обрядовая песня на Западе и у славян I: От обряда к песне*. СПб.

Гура Александр. 1997. *Символика животных в славянской народной традиции*. Москва: Индрик.

Даль Владимир. 1978. *Толковый словарь живого великорусского языка I*. Москва: Русский язык.

Добровольский Владимир. 1905. *Песни Дмитровского уезда [Орловской губ.], Живая старина III–IV: 290–414*.

Дронова Татьяна. 2002. *Русские старoverы-беспоповцы Усть-Цильмы: профессиональные традиции в обрядах жизненного цикла (конец XIX – начало XX вв.)*. Сыктывкар: Коми НЦ УрО РАН.

- Елизаренкова Татьяна (подг. и перевод с санскрита). 1999. *Ригведа. Мандалы I–IV*. Москва: Наука.
- Завьялова Мария. 2000. Модель мира в литовских и русских заговорах «от змеи» (сопоставительный анализ), *Балто-славянские исследования 1998–1999*(XIV): 197–238.
- Кочергина Вера. 1987. *Санскритско-русский словарь*. Москва: Восточная литература.
- Мейлах Михаил. 1980. Воздух, Токарев С. А. и др. (ред.). *Мифы народов мира 1*: 241. Москва: Советская энциклопедия.
- Морозов Игорь, Слепцова Ирина. 2004. *Круг игры. Праздник и игра в жизни севернорусского крестьянина (XIX–XX вв.)*. Москва: Индрик.
- П. Г. 1878. Качальное заговенье, *Известия Русского Географического общества XIV*(5): 469–470.
- Плотникова Анна. 1998. Фрагмент балкано-славянской народной демонологии: борьба воздушных демонов, Агапкина Т. А. и др. (ред.). *Слово и культура. Памяти Никиты Ильича Толстого II*: 158–169. Москва: Индрик.
- Пропп Владимир. 1961. *Народные лирические песни*. Ленинград: Советский писатель.
- Руднева Анна. 1957. *Народные песни Курской области*. Москва: Советский композитор.
- Садовников Дмитрий. 1996. *Загадки русского народа*. Москва: Терра.
- Серяков Михаил. 2001. «Голубиная книга» – священное сказание русского народа. Москва: Алетейа.
- Тахо-Годи Аза. 1980. Борей, Токарев С. А. и др. (ред.). *Мифы народов мира 1*: 183. Москва: Советская энциклопедия.
- Топоров Владимир. 1980а. Вата, Токарев С. А. и др. (ред.). *Мифы народов мира 1*: 219. Москва: Советская энциклопедия.
- Топоров Владимир. 1980b. Ваю, Токарев С. А. и др. (ред.). *Мифы народов мира 1*: 220. Москва: Советская энциклопедия.
- Топоров Владимир. 2000. К реконструкции балто-славянского мифологического образа Земли-Матери **Zemja* & **Mātē* (**Mati*), *Балто-славянские исследования 1998–1999*(XIV): 239–371.
- Черных Александр. 2006. *Русский народный календарь в Прикамье. Праздники и обряды конца XIX – середины XX в. I: Весна, лето, осень*. Пермь: Пушка.
- Шарапов Валерий. 2001. Качели в календарной обрядности коми, Савельева Э. А. (сост.). *Атлас Республики Коми*: 184–185. Москва: ДиК.

The Sacral Universe of the *Kachalnoe* Day (before St Peter's Fast) in the Russian Agrarian Calendar

Lyudmila A. Tultseva

Summary

This article "The sacral universe of the *Kachalnoe* day (before St Peter's fast) in the Russian agrarian calendar" is devoted to the spring picture of the world during the last day before St Peter's fast (The orthodox church celebrates All Saints' Day on the Sunday after Trinity Sunday and Whit Monday). The last day before the fast has a special status in the Russian agrarian calendar; it coincides with the summer solstice. The last day before the fast has its own vernacular names that reflect all-Russian, regional and local ritual and festive symbolism of the most important images of this calendar period. Some of them are the egg (games with painted eggs), the nettle (lashing with nettles), the effigy of the mermaid-horse, the river, the meadow, flowers and others. The swing is among them. Thanks to the image of the swing and swinging, *Kachalnoe* and *Kachelnoe* were well-known people's names for the last day before the fast. This period had other names: *Yaishnoe* (Egg) (linked with games with painted eggs), *Lugovoe* (Meadow) (referring to a festive walk in a meadow), *Tsvetochnoe* (Flower) (picking herbs and flowers), *Krapivnoe* (Nettle) (ritual of lashing with nettle), *Poslednee* (Last) (the name characterizes the real-time period of this day as the last spring day of the traditional calendar, which is followed by St Peter's fast) and so on.

It seems only logical to raise the following question: what are the ethnocultural characteristics of the sacral universe of the festive swing, if it gave the name to a calendar holiday? We should note that this has never been a subject of study, according to the materials of Russian ethnography. Thus, this article has the aim of researching the ritual and festive symbolism of swinging and the sacral universe of the last day before the fast named *Kachalny*.

The importance of the birch as a support tree for the swing, the principles of sacral and astronomic orientation of the swing, as well as the meaning and importance of the place/space for its functioning, were discovered in the course of the study. For instance, placing the swing in the winter field and spring swinging had, as their goal, successful vegetation of the winter crops and production of nature's forces of the flora world.

One of the symbols of the spring swing in old Russia was a birch tree turning green. Not only was the swing made out of poles, but also it was hung onto firm birch boughs or in between two birches. There is an initial connection between

maidenhood, the swing and a white-trunk birch. The author concludes that making ropes out of birch branches, swinging on branches and on top of low birch trees enabled girls to grasp the basics of certain mysteries of the world, in which the birch is a polysemantic symbol of the kin and light.

The construction of the swing oriented at the rising sun moving to the mid-day sun allows us to speak about the sun symbolism of the swing. That means that the swing was, and still is, a symbol of the world's renewal, spring revival and cyclic recurrence of life, an increase in the activity of the sun from winter to summer. The flywheel and pendular movement of the swing represents the creation of the metaphysical space between the sky and the earth, aimed at life and the sun, at the summer solstice. The conception of the sun symbolism of the swing has been proved by the reconstruction of the mythological and poetic images of the swing songs. The metaphorical codes of the images of *the three sun horses of the universe* are among them. They are also known as *the three sun wind-horses*. The mythological aspect of the three sun horses is connected with the notion of the summer solstice.

A new theme is the initiating aspect of the swing songs of the Russian calendar. The analysis of one of the songs of archaic type allowed to suppose that this song, together with the coded mythological and poetic symbolism, had an initiating function. It means that with this song a crowd of adolescents (from a teenager to a youth) demonstrated their skills on or around the swing so that, in case they succeeded, they would progress to the young men's group. The socio-cultural transformation of the swing songs from the sacral context (the beginning of the 20th century) to the love game context (1950s) is analysed.

The reconstruction of the mythology of the swing demonstrates the archetype of the metaphysical perception of the swing as an innermost materialized image of a life road-fate: the mythology of swinging as a happy fortune. There was a belief that each man, and the world of peasants as a whole, would find their lot regarding harvest, marriage, family and its continuation on or at the swing.

The author draws the conclusion that fertility and the bearing of children are the major agrarian productive contexts of the last day before St Peter's fast (*Kachalnoe*). The ritual and eroticized perception of swinging and the atmosphere around the swing are the reflexion of the magic producing essence of the agrarian celebration. The agrarian productive model of behavior is a ritual-magic way of waking up the creative forces of nature, time and space of the summer solstice period and the beginning of hay-making. All the agrarian, gender and ritual meanings of the last day before St Peter's fast, which were mentioned before, represent some sort of a "program", due to the space variety of the localities of the swing. Consequently, the issue of the stratification of the space of the swing

in the structure of the ritual meanings of the celebration becomes actual. Different locations, such as the center of a village, the outskirts, near a grain field or a pasture, the square in front of the village church, riverside meadows or high river banks surrounded by magnificent airy horizons, are considered.

The conclusion about the sacral functional meaning of the swing as a ritual object of the air and the element of air, as a sacral substance, is made. The substantive mystery of air as a spiritual source appears through the etymology of the Russian word *vozdukh* (*air*), which includes the notion *dukh* (*spirit*) fundamental for Russians. Hence the sacralization of air around the swing and the mysterious meaning of air for a person on the swing. The reconstruction of the metaphors of the Kursk swing song of the Selino village, as mythological and poetic images of wind/air, serves as proof of wind/air images (around the swirling swing) as givers of a happy lot, which was of principal importance to those on the swing.

The metaphor of air/wind, showing the dawn and giving a girl on the swing the gift of a happy lot, is poetic and generous.

The theme of “swing-air-the souls of the dead” corresponds to the conclusions of some researchers stating that the youth participating in the swing games during the Easter week served as a certain kind of guide into the “other” world for those who had died during the year.

The data about the so-called *letuchie uzhiki* (*flying grass snakes*) associated with strong ropes, called in Russian dialects *uzhischi*, are considered in connection with the “swing-air-the souls of the dead” notion. It is new for Russian ethnography.

Stirring up the space between the sky and the earth in the name of life, the swing seems to have been created to unite young men and women into couples.

The strictly scheduled calendar of agrarian time of the swing and its perception as the sacral symbol of the countryside universe collapsed with the decline of traditional culture.